

**ADVIES
VAN 23 MAART 2022
OVER DE STARTNOTA GEWESTELIJK RUP
VALLEI GROTE NETE**

INHOUD

I.	SITUERING	1
II.	ALGEMENE BEOORDELING	1
III.	PLANDOELSTELLINGEN	2
IV.	AFBAKENING PLANGEBIED	3
V.	RECREATIE EN ONTSLUITING	3
VI.	ONROEREND ERFGOED	4
VII.	IMPACT OP MILIEU, NATUUR, LANDBOUW EN LANDSCHAP	5

I. SITUERING

1. SARO ontving op 22 januari 2022 een adviesvraag van Vlaams minister Zuhair Demir over de startnota bij het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Vallei van de Grote Nete van E313 tot Hellebrug'.¹ De startnota werd door het departement Omgeving voor de raadsleden toegelicht op de SARO werkgroep van 23 februari 2022.

Met voorliggend advies, goedgekeurd door de raad op 23 maart 2022, komt de raad tegemoet aan de vooropgestelde adviestermin van 60 dagen.

2. Het geplande gewestelijk RUP 'Vallei van de Grote Nete van E313 tot Hellebrug' omvat de Vallei van de Grote Nete vanaf de E313 in Geel (Zammel) tot aan de Hellebrug in Nijlen, en een aantal aansluitende openruimtegebieden.

Het plangebied ligt in de provincie Antwerpen op grondgebied van de gemeenten Geel, Laakdal, Westerlo, Herselt, Herenthout, Hulshout, Heist-op-den-Berg en Nijlen. Het bestaat uit vier deelplannen: deelplan 1 'Vallei van de Grote Nete en Wimp van Hellebrug tot Nieuwendijk', deelplan 2 'Vallei van de Grote Nete van Nieuwendijk tot Hoog Heultje', deelplan 3 'Vallei van de Grote Nete van Hoog Heultje tot N19' en deelplan 4 'Vallei van de Grote Nete van N19 tot E313'.²

3. De startnota verduidelijkt dat het plan wordt opgemaakt in uitvoering van de richtinggevend en bindende bepalingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen m.b.t. de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur. Deze zijn voor de regio Neteland verder uitgewerkt in een gebiedsgerichte en geïntegreerde ruimtelijke visie voor landbouw, natuur en bos. Deze werd geconcretiseerd in een gewenste ruimtelijke structuur.

Het geplande gewestelijk RUP geeft tevens uitvoering aan de beslissing van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 over de opmaak van een gewestelijk RUP voor de versterking van de natuurwaarden van de vallei van de Grote Nete en de verweving van landbouw en natuur in delen van de vallei, die de realisatie van de projecten van het Geactualiseerd Sigmaphan in de vallei van de Grote Nete mogelijk maken. Tot slot worden de vastgestelde landschapsatlasrelicten 'De Grote Nete en de Herenbossen' en 'Grote Nete van Zammel tot Zoerle, Beeltjens en de depressie van Goor-Asbroek' in het geplande gewestelijk RUP aangeduid als erfgoedlandschap.³

II. ALGEMENE BEOORDELING

4. SARO formuleert volgende strategische aandachtspunten bij de voorliggende startnota bij het gewestelijk RUP 'Vallei van de Grote Nete van E313 tot Hellebrug':
 - a. De raad ondersteunt de globale doelstellingen van dit geplande gewestelijk RUP, die gericht zijn op het inbedden van landbouw, natuur en bos in goed gestructureerde delen, en die volwaardig invulling geven aan de natuur- en waterveiligheidsdoelen van het Geactualiseerd Sigmaphan. De raad vindt het positief dat het geplande gewestelijk RUP tevens beoogd om de

¹ <https://dsi.omgeving.vlaanderen.be/fiche-detail/853b1c17-d9ff-46de-bc05-f0c54ac0d033>

² Startnota, pag. 7

³ Startnota, pag. 7-10

waardevolle landschappen en erfgoedwaarden in de vallei van de Grote Nete te vrijwaren en versterken (zie deel III).

- b. De raad wijst op het belang van een samenhangend netwerk van de vallei van de Grote Nete en de aangrenzende natuur- en boscomplexen. De raad vindt het in die zin positief dat het plangebied één aaneengesloten gebied van de Grote Netevallei omvat waarbij de drie Sigmaprojecten in samenhang worden bekeken (zie deel IV).
- c. De raad vindt het een gemiste kans dat er in de startnota geen (expliciete) plandoelstelling is opgenomen inzake het behoud en de ontwikkeling van (zachte) recreatieve structuren en -ontsluitingen in het plangebied. De raad merkt op dat het planvoornemen voor drie van de vier deelgebieden wel het behoud en de ontwikkeling van laagdynamische recreatie en ontsluiting van natuur- en bosgebieden beoogt, maar dat de voorziene ingrepen op dat vlak beperkt blijven. De startnota doet ook geen uitspraak over de mogelijkheden tot behoud en/of versterking van de (zacht) recreatieve ontsluitingen in het plangebied (zie deel V).
- d. De raad vindt het positief dat het geplande gewestelijk RUP voorziet in de aanduiding van (delen van) de landschapsatlasrelicten 'De Grote Nete en de Herenbossen' en 'Grote Nete van Zammel tot Zoersel, Beeltjens en de depressie van Goor-Asbroek' als erfgoedlandschap. De raad kan de veelheid aan puntsgewijze, lineaire en vlakvormige landschaps- en erfgoedaanduidingen binnen de afbakening van de erfgoedlandschappen evenwel niet ondersteunen en vraagt deze te schrappen. De raad wijst op de mogelijke impact van (potentiële) ontwikkelingen op de ruimtelijke draagkracht van de sites met bouwkundig erfgoed die worden herbestemd naar CH-gebied (zie deel VI).
- e. De raad vraagt aandacht voor de impact van het voorliggend gewestelijk RUP op milieu, natuur, landbouw en landschap (zie deel VII).

III. PLANDOELSTELLINGEN

- 5. Plandoelstellingen. De raad ondersteunt de doelstellingen van het voorliggend gewestelijk RUP, die gericht zijn op het inbedden van landbouw, natuur en bos in goed gestructureerde gehelen. De raad erkent dat hiermee invulling wordt gegeven aan de richtinggevende en bindende bepalingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen inzake de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur. Concreet gaat dit onder meer over 1° het behouden en versterken van de uitgesproken natuurwaarden in de vallei van de Grote Nete met ruimte voor natuurlijke waterberging, 2° het behouden en versterken van samenhangende boscomplexen, 3° het behouden en versterken van ecologische en landschappelijke waarden verweven met landbouw in de vallei van de Grote Nete en 4° het vrijwaren van samenhangende gebieden voor land- en tuinbouw grenzend aan de vallei van de Grote Nete.⁴

De raad vindt het ook positief dat de startnota volwaardig invulling geeft aan de natuur- en waterveiligheidsdoelen van het Geactualiseerd Sigmaplan en de beslissing van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 over de opmaak van een gewestelijk RUP voor de versterking van de natuurwaarden van de vallei van de Grote Nete en de verweving van landbouw en natuur in delen van de vallei, die de realisatie van de projecten van het Geactualiseerd Sigmaplan in de vallei van de Grote Nete mogelijk maken.

De raad ondersteunt tot slot de doelstelling van het geplande gewestelijk RUP om waardevolle landschappen en erfgoedwaarden in de vallei van de Grote Nete te vrijwaren en te versterken. De raad erkent dat door de aanduiding als 'erfgoedlandschap' van (delen van) de vastgestelde landschapsatlasrelicten 'De Grote Nete en de Herenbossen' en 'Grote Nete van Zammel tot Zoersel, Beeltjens en de depressie van Goor-Asbroek' tevens uitvoering wordt gegeven aan de

⁴ Startnota, pag. 7

doelstellingen van het onroerenderfgoedbeleid.⁵

IV. AFBAKENING PLANGEBIED

6. Samenhangend geheel. Het plangebied omvat de vallei van de Grote Nete vanaf de E313 in Geel (Zammel) tot aan de Hellebrug in Nijlen, en een aantal aansluitende openruimtegebieden zoals het mondingsgebied van de Wimp en het landschap De Goren. De startnota verduidelijkt dat de begrenzing van het plangebied wordt bepaald door de bebouwde kernen van Herenthout, Hulshout en Westerlo in het noorden en Heist-Op-Den-Berg in het Zuiden, en dat daarnaast de aaneengesloten landbouwgebieden en de Merodebossen in het noorden, het Goor, Asbroek en de Vallei van de Laak in het zuiden grensstellend zijn.⁶ De raad wijst op het belang van een samenhangend netwerk van de vallei van de Grote Nete en de aangrenzende natuur- en boscomplexen. De raad vindt het in die zin positief dat het plangebied één aaneengesloten gebied van de Grote Netevallei omvat waarbij de drie Sigmaprojecten in samenhang worden bekeken.

De raad merkt op dat de afbakening van het plangebied op een aantal plaatsen beperkt blijft tot nagenoeg het profiel van de Grote Nete. Dit geldt onder andere ter hoogte van de Eindhoutseweg in Oosterlo, de N19 in Westerlo op de overgang tussen deelgebied 3 en 4, en ter hoogte van de gehuchten Eindeken en Hoog-Heultje in Westmeerbeek (Houthulst). De raad stelt vast dat er in de omgeving van deze zones ook ecologisch waardevolle gebieden voorkomen buiten het plangebied en vraagt daarom de afbakening van het plangebied ter hoogte van de betreffende zones verder te verduidelijken.

V. RECREATIE EN ONTSluitING

7. Recreatie en ontsluiting. De raad vindt het een gemiste kans dat de startnota geen (expliciete) plandoelstelling formuleert inzake het behoud en de ontwikkeling van (zachte) recreatieve structuren en -ontsluitingen in het plangebied. De raad merkt op dat het planvoornemen voor drie van de vier deelgebieden wel het behoud en de ontwikkeling van laagdynamische recreatie en ontsluiting van natuur- en bosgebieden beoogt, maar de voorziene ingrepen op dat vlak beperkt blijven.⁷ In het planvoornemen voor deelgebied 4 worden hierover zelfs geen uitspraken gedaan.

De raad merkt op dat het plangebied nochtans frequent wordt bezocht door fietsers en wandelaars, en er verschillende wandel- en fietsroutes doorheen het plangebied lopen, onder andere op de dijken langs de Grote Nete. Deze zijn via diverse knooppunten verbonden met andere routes die uit het valleigebied lopen naar omliggende dorpskernen of naar andere openruimtegebieden. In deelplan 1 en deelplan 2 vormen respectievelijk 'Kruiskensberg' en het kasteeldomein Ter Laeken aantrekkingspolen.⁸ In deelplan 3 en 4 vormen respectievelijk het Kasteel Ter Borgh en het park van het kasteel de Merode attracties. In deze deelplannen zijn er tevens een aantal knooppunten die deel uitmaken van een uitgebreid ruiterspadennetwerk in de Zuiderkempem.⁹

De raad verwijst volledigheidshalve ook naar de ruimtelijke visie voor de regio Neteland die verschillende ontwikkelingsperspectieven op het vlak van (zachte) recreatie formuleert. Zo meldt de ruimtelijke visie dat het ruimtelijk beleid de uitbouw van een samenhangend toeristisch-recreatief netwerk gericht op natuur- en landschapsgerichte recreatievormen ondersteunt en daarbij aandacht schenkt voor het faciliteren van kleinschalige recreatieve elementen die dit

⁵ Startnota, pag. 8

⁶ Startnota, pag. 187

⁷ De startnota verduidelijkt: 'Een aantal gebieden worden bestemd als 'gemengd openruimtegebied' in functie van het behoud van een aantal laagdynamische activiteiten die verweven voorkomen en afgestemd moeten zijn op de ruimtelijke draagkracht van het valleisysteem en de bosstructuur.'

⁸ Startnota, pag. 47 en pag. 55

⁹ Startnota, pag. 64 en pag. 77

ondersteunen. Bij de doelstelling om de natuurwaarden te behouden en te versterken in valleien met ruimte voor natuurlijke waterberging benadrukt de ruimtelijke visie dat de Netevallei een belangrijke recreatieve as is, gericht op een extensief recreatief medegebruik dat moet worden afgestemd op de natuur- en waterbergingsfunctie van de vallei. Met het oog op het vrijwaren en versterken van waardevolle landschappen en erfgoedwaarden stelt de ruimtelijke visie dat waardevolle cultuurhistorische erfgoedelementen worden behouden en opgewaardeerd met aandacht voor een goede ontsluiting binnen een samenhangend toeristisch-recreatief netwerk van dergelijke elementen. Samenhangende boscomplexen worden ook behouden en versterkt als structuurbepalende natuur- en/of landschapselementen en gedifferentieerd als natuurverwevingsgebieden, waar gebiedsgericht en in afweging met andere bosfuncties accenten kunnen worden gelegd op bepaalde functies, zoals bijv. recreatie.¹⁰

VI. ONROEREND ERFGOED

8. Erfgoedlandschappen. Met het geplande gewestelijk RUP worden (delen van) de landschapsatlasrelicten 'De Grote Nete en de Herenbossen' en 'Grote Nete van Zammel tot Zoersel, Beeltjens en de depressie van Goor-Asbroek' uit de vastgestelde landschapsatlas aangeduid met een overdruk 'erfgoedlandschap' in de zin van het Onroerenderfgoeddecreet. De raad erkent dat hiermee invulling wordt gegeven aan de doelstellingen van het onroerenderfgoedbeleid en kan de betreffende aanduidingen ondersteunen.¹¹

De raad stelt evenwel vast dat naast de overdruk 'erfgoedlandschap' nog een heel aantal punt- en lijnvormige landschaps- en erfgoedelementen binnen de erfgoedlandschappen worden aangeduid met een bijkomende overdruk 'te behouden elementen in het landschap'. SARO heeft in eerdere adviezen zijn bemerkingen reeds geformuleerd bij het veelvuldig gebruik van allerlei landschaps- en erfgoedoverdrukken binnen erfgoedlandschappen.¹² De raad kan de veelheid aan puntsgewijze, lineaire en vlakvormige landschaps- en erfgoedaanduidingen niet ondersteunen en vraagt om deze te schrappen. Het afsprakenkader van 13 maart 2017 gaat er van uit dat bijkomende gebiedsspecifieke punt-, lijn- en vlakvormige aanduidingen tot een minimum moeten worden beperkt. Bovendien verwijst de raad naar de diverse sectorale beschermingsbepalingen zoals vastgelegd in het Onroerenderfgoeddecreet: deze gebieden hebben het statuut van erfgoedlandschap en zijn bovendien beschermd als landschap.

9. Ruimtelijke impact CH-gebieden. De raad stelt vast dat het geplande gewestelijk RUP voorziet om verschillende sites met bouwkundig erfgoed te herbestemmen naar gemengd openruimtegebied met cultuurhistorische waarde (CH-gebied).¹³ Dit is het geval voor onder andere het Kasteeldomein Hof Ter Borgh; het kasteel en kasteelpark de Merode, de Kaaibeekhoeve en het omliggende valleilandschap; en de site 'Hoeve 't Bergske'.¹⁴ De startnota verduidelijkt dat het voorgenomen plan op die manier beoogt om de karakteristieke landschapselementen en -componenten van de verschillende deelgebieden maximaal te behouden en te versterken om de diversiteit en de herkenbaarheid van het landschap te bewaren.¹⁵

De raad merkt op dat deze voorgenomen herbestemmingen diverse ontwikkelingen in openruimtegebied mogelijk maken. De raad verwijst naar zijn eerdere adviezen inzake deze

¹⁰ Startnota, pag. 12-14

¹¹ Startnota, pag. 8

¹² SARO 2014-06 | Advies van 26 maart 2014 over het voorontwerp RUP Bouvelobos. SARO 2017-10 | Advies van 26 april 2017 over het voorontwerp RUP Sint-Lievens-Houtem en Kottembos. SARO 2017-24 | Advies van 28 juni 2017 over het voorontwerp RUP Scheldepolders Hingene. SARO 2019-11 | Briefadvies van 27 februari 2019 over het voorontwerp RUP Demervallei en Laak tussen Diest en Wingene.

¹³ Startnota, pag.

¹⁴ Startnota, pag. 89, 93, 101 en 104, 106-107

¹⁵ Startnota, pag. 89, 93, 99 en 104

herbestemmingen.¹⁶ Het gemengd openruimtegebied met cultuurhistorische waarde (CH-gebied) is bestemd voor land- en tuinbouw, en recreatie en gericht op het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden en bos, en het behoud van de erfgoedwaarden van het gebied. In deze gebieden kunnen in principe geen bijkomende gebouwen worden opgericht. De raad wijst er op dat de VCRO evenwel voorziet in de mogelijkheid tot zonevreemde functiewijzigingen van items die voorkomen op de inventaris bouwkundig erfgoed; daarnaast bestaat de mogelijkheid om voor beschermd erfgoed af te wijken van de stedenbouwkundige voorschriften, alsook onthaalinfrastructuren aan te leggen. De raad vraagt in die zin aandacht voor de impact van deze (potentiële) ontwikkelingen op de ruimtelijke draagkracht van de betreffende sites, en dit gezien hun natuur-, landschaps- en erfgoedwaarden. SARO vraagt dit aspect in de verdere procedure grondig te onderzoeken.

VII. IMPACT OP MILIEU, NATUUR, LANDBOUW EN LANDSCHAP

10. Milieu-impact. De raad vraagt aandacht voor de impact van het voorliggend gewestelijk RUP op milieu, natuur, landbouw en landschap en wijst op het belang van een volwaardige integratie van de milieueffectbeoordelingen in voorliggend ruimtelijke planproces. Het geïntegreerd planningsproces - met inbegrip van de plan-MER inclusief passende beoordeling en verscherpte natuurtoets - zal verder duidelijkheid moeten verschaffen over de volledige impact van het voorliggend planinitiatief alsook over de noodzakelijke milderende en compenserende maatregelen.
11. Landbouw. De raad wijst op de grote impact van het geplande gewestelijk RUP op landbouw en het belang van een volwaardig flankerend beleid voor landbouw teneinde de doelstellingen van het plan te realiseren.

De raad vindt het in die zin positief dat de startnota duidelijk stelt dat het flankerend beleid voor landbouw - dat werd uitgewerkt in het kader van het volledige Sigmaplan - ook van toepassing is op het plangebied van voorliggend plan.¹⁷ De raad merkt evenwel op dat er vandaag nog heel wat onduidelijkheid heerst in verband met de concrete inrichtingsplannen van de Sigmaprojecten en er nog niet met alle landbouwers in de regio oplossingen werden gevonden ter compensatie van landbouwgronden waar in het kader van de Sigmaprojecten aan natuurcompensatie zal worden gedaan.

De startnota vermeldt dat er bij de afbakeningen steeds rekening wordt gehouden met actieve landbouwbedrijven en hun ontwikkelingsmogelijkheden. De raad vindt dit een belangrijk uitgangspunt en benadrukt dat bestaande bedrijfszetels evenwichtige kansen moeten krijgen toebedeeld.

De raad merkt op dat mogelijks een aantal effecten op landbouw in voorliggende fase van het geïntegreerd planproces nog onvoldoende in kaart zijn gebracht en acht desgevallend de opmaak van een landbouweffectenstudie (LER) opportuun. De raad vraagt daarbij rekening te willen houden met mogelijks nadelige effecten ten gevolge van de wijziging van een overdruk, bijvoorbeeld in geval een agrarisch gebied wordt omgezet naar agrarisch gebied met natuurverweving. De raad vraagt tevens aandacht voor eventuele uitstralingseffecten van de Sigma-inrichtingen op landbouwgebied: door sommige ingrepen bestaat immers de kans op vernatting van landbouwpercelen, met waardedaling tot gevolg. Deze situatie doet zich bijvoorbeeld voor in geval er in het midden van een te herbevestigen landbouwgebied een dijk wordt aangelegd en vernatting optreedt in het gedeelte tussen waterloop en dijk. De raad adviseert deze eventuele effecten in kaart te brengen.

¹⁶ SARO 2017-24 | Advies van 28 juni 2017 over het voorontwerp RUP Scheldepolders Hingene, SARO 2019-14 | Advies van 22 mei 2019 over de startnota van het RUP Kasteelpark de Merode, SARO 2021-12 | Advies van 7 juli 2021 over de startnota 2 van het RUP Kasteelpark de Merode

¹⁷ Startnota, pag. 17 en 127

Volledigheidshalve wijst de raad op de recente ontwikkelingen inzake de stikstof-problematiek. Het is evident dat het stikstofdebat en de ontwikkelingen daaromtrent moeten worden meegenomen bij de verdere invulling van voorliggend ruimtelijke planproces. Het is op heden nog onduidelijk hoe het huidige vergunningskader voor land- en tuinbouwbedrijven zal worden herzien en in hoeverre een eventuele link wordt gelegd met VEN-gebied. Op bladzijde 123 van de startnota staat te lezen dat de effecten van de verscherpte natuurtoets zullen onderzocht worden voor de discipline biodiversiteit. In functie van flankerend beleid, is het evenwel belangrijk dat ook de effecten van de verscherpte natuurtoets voor mens (landbouwbedrijfsvoering) worden onderzocht.

18. Natuur en biodiversiteit. Inzake natuur en biodiversiteit wijst de raad op de overlapping van het plangebied met speciale beschermingszones. De startnota meldt dat een screening naar betekenisvolle aantasting van deze speciale beschermingszones of een passende beoordeling zal worden opgemaakt.¹⁸

Het plangebied overlapt ook met diverse VEN-gebieden. De scoping meldt dat het voorgenomen plan op een zeer beperkt aantal locaties ook herbestemmingen kan voorstellen van natuur- en bosgebied - die binnen de afbakening van het VEN zijn opgenomen - naar een bestemming die krachtens artikel 20 van het Natuurdecreet niet meer in aanmerking komt voor aanduiding als GEN. Om die reden zal er een Verscherpte Natuurtoets opgemaakt worden in het plan-MER waarin nagegaan wordt wat de impact is op de natuurwaarden in die gebieden en welke de schadebeperkende maatregelen kunnen zijn.¹⁹

19. Landschap, onroerend erfgoed en archeologie. De impact van het geplande gewestelijk RUP op landschap, onroerend erfgoed en archeologie vormt ook een aandachtspunt. De scoping meldt in die zin dat het wijzigen of aanleggen van natuur, bos, en ruimte voor de rivier, en het wijzigen van de ontwikkelingsmogelijkheden voor agrarische activiteiten immers kunnen leiden tot een wijziging van het aanwezige erfgoed en de waarneming van het landschap. Ook het opheffen van ontwikkelingsmogelijkheden voor wonen en met wonen verweven functies, recreatie of industrie kunnen een impact hebben op de landschapsstructuur.²⁰

¹⁸ Startnota, pag. 123

¹⁹ Startnota, pag. 123

²⁰ Startnota, pag. 124